

KOMPETENCIE

PRE DEMOKRATICKÚ KULTÚRU

Život rovných s rovnými v kultúrne rozmanitých demokratických spoločnostiach

Rada Európy, 2016

Originál:

COMPETENCES FOR DEMOCRATIC CULTURE

Living together as equals in culturally diverse democratic societies

Council of Europe

The opinions expressed in this work are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the official policy of the Council of Europe.

All requests concerning the reproduction or translation of all or part of the document should be addressed to the Directorate of Communication (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Cover photo: © Shutterstock

Cover design: Documents and Publications Production Department (SPDP), Council of Europe

Layout: Documents and Publications Production Department (SPDP), Council of Europe
Council of Europe Publishing

F-67075 Strasbourg Cedex

<http://book.coe.int>

© Council of Europe, March 2016

Printed at the Council of Europe

Dostupné z <https://rm.coe.int/16806ccc07>

RESUMÉ¹

Tento dokument popisuje koncepčný model kompetencií, ktoré by mali študujúci ľudia získať, ak sa majú účinne podieľať na kultúre demokracie a ak majú mierovo spolunažívať s ostatnými ľuďmi v kultúrne rôznorodých demokratických spoločnostiach. Predpokladá sa, že model bude mať dosah na vzdelávacie rozhodovanie a plánovanie a že napomôže, aby vzdelávacie systémy poskytovali študujúcim prípravu na ich život ako kompetentných demokratických občanov a občianok.

¹ Z anglického originálu výber textov neoficiálne preložila Dagmar Horná, marec 2017.

Pozn. DH: Pojem *kompetencie* je v oblasti vzdelávania európsky frekventovaný. V slovenskom jazyku mu veľmi dobre zodpovedá pojem *spôsobilosť* a/alebo *schopnosť* (tieto výrazy používam v tomto preklade tam, kde to je v kontexte obzvlášť žiaduce).

Treba tiež spomenúť dlhoročné úsilie Európskej komisie o etablovanie a zdokonaľovanie európskeho kvalifikačného rámca pre celoživotné vzdelávanie. V Odporúčaní Rady z 10.6.2016 (Com(2016) 383 final) sa *kompetencie* definujú ako „preukázaná spôsobilosť použiť vedomosti, zručnosti a osobné, sociálne a/alebo metodologické schopnosti v pracovných alebo študijných situáciách a v odbornom a osobnom rozvoji“.

Pozri: **OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV : NOVÝ PROGRAM V OBLASTI ZRUČNOSTÍ PRE EURÓPU : Spolupráca na posilnení ľudského kapitálu, zamestnateľnosti a konkurencieschopnosti**. Dostupné z <https://www.minedu.sk/data/att/10051.pdf>

Dokument je rozdelený do siedmich kapitol.

Prvá kapitola uvádza vzdelávací účel kompetenčného modelu. Vysvetľuje, prečo sa výraz "kultúra demokracie" používa v súčasnom kontexte viac než výraz "demokracia": ide o zdôraznenie skutočnosti, že zatiaľ čo demokracia nemôže existovať bez demokratických inštitúcií a zákonov, tieto inštitúcie a zákony nemôžu v praxi fungovať, ak nie sú založené na kultúre demokracie, t. j. demokratických hodnotách, postojoch a praktikách. Prvá kapitola ďalej vysvetľuje vzájomnú závislosť medzi kultúrou demokracie a medzikultúrnym dialógom v kultúrne rozmanitých spoločnostiach: v takýchto spoločnostiach je medzikultúrny dialóg potrebný na zabezpečenie začlenenia všetkých občanov a občianok do demokratickej diskusie, debaty a deliberácie².

Druhá a tretia kapitola popisujú niektoré základné predpoklady, o ktoré sa model opiera. Druhá kapitola opisuje predpoklad, že aj keď je pre občanov a občianky nevyhnutné, aby získali celý rad kompetencií, aby sa mohli účinne podieľať na kultúre demokracie, tieto kompetencie nie sú pre takúto účasť dostačujúce, pretože demokratická účasť si vyžaduje aj primerané inštitucionálne štruktúry. Inými slovami, tak kompetencie ako aj demokratické inštitúcie sú nevyhnutné pre udržanie kultúry demokracie. Okrem toho sú pre demokratickú účasť všetkých občanov a občianok v spoločnosti potrebné opatrenia na riešenie sociálnych nerovností a štrukturálnych nevýhod. Ak takéto opatrenia chýbajú, členky a členovia znevýhodnených skupín budú na okraji demokratických procesov, bez ohľadu na to, aká je ich úroveň demokratickej kompetencie.

Tretia kapitola popisuje pojem "kultúra", ktorý je východiskový pre kompetenčný model. Všetky kultúry sú vnútorne heterogénne, sporné, dynamické a neustále sa vyvíjajú a všetci ľudia sú osadení v niekoľkých kultúrach, ktoré na seba komplexne pôsobia. V tejto časti sa tiež skúma pojem "medzikultúrny". Medzikultúrna situácia vzniká vtedy, keď nejaký človek vníma inú osobu alebo skupinu ako kultúrne odlišnú. Medzikultúrny dialóg je preto definovaný ako dialóg, ktorý sa odohráva medzi jednotlivcami alebo skupinami, ktorí a ktoré vnímajú svoju odlišnú kultúrnu príslušnosť. Je potrebné poznamenať, že hoci je medzikultúrny dialóg nesmierne dôležitý pre posilňovanie tolerancie a sociálnej súdržnosti, v kultúrne rozmanitej spoločnosti môže byť tento dialóg za určitých okolností veľmi náročný a ťažký.

Štvrtá kapitola vykladá pojem "kompetencie", ktorý model používa. Demokratická a medzikultúrna kompetencia je definovaná ako schopnosť mobilizovať a implementovať príslušné hodnoty, postoje, zručnosti, znalosti a/alebo porozumenie v záujme vhodnej a účinnej reakcie na nároky, výzvy a príležitosti, ktoré nastávajú v demokratických a medzikultúrnych situáciách. Kompetencia pôsobí ako dynamický proces, v ktorom sa kompetentný človek mobilizuje a rozvinie množinu psychologických zdrojov, aby aktívne a adaptívne reagoval na novo sa vyskytujúce okolnosti.

Štvrtá kapitola tiež opisuje ako sa v aktuálnom dokumente okrem tohto globálneho a holistického používania termínu "kompetencia" (v jednotnom čísle) používa termín "kompetencie" (v množnom čísle) s odkazom na konkrétne jednotlivé zdroje (t. j. konkrétne

² Pozn. DH: Pojem *deliberácia* je súčasťou slovníka demokracie. Ide o proces starostlivého zvažovania všetkých možností pred každou voľbou. Dôraz sa kladie na logiku a rozumnosť ako náprotivok mocenského boja, na tvorivosť a dialóg. Skupinové rozhodnutia sa prijímajú až po procese deliberácie prostredníctvom hlasovania alebo konsenzu. K téme deliberatívnej demokracie pozri napríklad PLICHTOVÁ, Jana *OBČIANSTVO /Participácia a deliberácia na Slovensku* VEDA : 2010, 616 s.

hodnoty, postoje, zručnosti, znalosti a porozumenie), ktoré sú mobilizované a nasadené v prejave kompetentného správania sa. Inak povedané, v súčasnom význame kompetencia (schopnosť, spôsobilosť – pozn. DH) pozostáva z výberu, aktivácie a organizácie (jednotlivých – pozn. DH) kompetencií a ich uplatňovania v konkrétnych situáciách koordinovaným, prispôsobivým a dynamickým spôsobom.

Piata kapitola opisuje pracovný postup, prostredníctvom ktorého boli identifikované špecifické kompetencie pred ich zaradením do súčasného modelu. Pozoruhodným rysom tohto modelu je, že nebol navrhnutý z bodu nula. Naopak, bol založený na systematickej analýze existujúcich koncepcných schém demokratickej kompetencie a medzikultúrnej kompetencie. Bol vykonaný audit, prostredníctvom ktorého sa identifikovalo 101 takýchto systémov. Tieto systémy boli rozložené, aby sa identifikovali všetky jednotlivé kompetencie v nich obsiahnuté a tieto boli potom zoskupené do príbuzných celkov. Viedlo to k identifikácii 55 možných kompetencií, ktoré mohli byť zaradené do modelu. Aby bolo možné zoznam kompetencií redukovať na praktickejši a zvládnuteľnejší rozsah, nastúpili zásadné kritériá a pragmatické úvahy. Stanovené boli kľúčové kompetencie, ktoré museli byť zahrnuté do modelu. Uplatnenie týchto kritérií a úvah viedlo k identifikácii 20 kompetencií modelu: 3 súborov hodnôt, 6 postojov, 8 zručností a 3 činiteľov znalosti a kritického porozumenia. Tieto kompetencie boli použité na výstavbu modelu. Vytvorený návrh modelu koloval v procese medzinárodných konzultácií, do ktorých boli zapojení odborníci a odborníčky z akademickej pôdy, ľudia skúsení vo vzdelávaní a tvorbe vzdelávacej politiky. Ohlasy silne podporili daný model, ale poskytli tiež k nemu širokú a užitočnú spätnú väzbu. Spätná väzba bola použitá pre jemné doladenie jednotlivých častí modelu a tiež ako usmernenie pre tvorbu aktuálneho dokumentu.

Týchto 20 kompetencií je súčasťou modelu

Hodnoty	Postoje
<ul style="list-style-type: none"> - uznanie dôležitosti ľudskej dôstojnosti a ľudských práv - uznanie dôležitosti kultúrnej rozmanitosti - uznanie dôležitosti demokracie, spravodlivosti, férovosti, rovnosti a právneho štátu 	<ul style="list-style-type: none"> - otvorenosť voči kultúrnej inakosti, odlišným presvedčeniam, názorom a praktikám sveta - rešpekt - občianska uvedomelosť - zodpovednosť - vedomie vlastnej účinnosti - tolerovanie mnohorakosti
Zručnosti	Vedomosti/Znalosti a kritické chápanie/porozumenie
<ul style="list-style-type: none"> - schopnosť samostatného učenia sa - schopnosť analytického a kritického myslenia - schopnosť počúvať a pozorovať - empatia - pružnosť a prispôsobivosť - jazykové, komunikačné a viacjazyčné schopnosti - schopnosť spolupracovať - schopnosť riešiť konflikty 	<ul style="list-style-type: none"> - poznanie a kritické chápanie seba samého - poznanie a kritické chápanie jazyka a komunikácie - poznanie a kritické chápanie sveta: politiky, práva, ľudských práv, kultúry, kultúr, náboženstiev, histórie, médií, ekonomík, životného prostredia, trvalo udržateľného rozvoja

Šiesta kapitola opisuje výsledný model úplným výpočtom a popisom všetkých konkrétnych hodnôt, postojov, zručností, znalostí a kritického chápania, ktoré umožňujú človeku účinne a vhodne sa podieľať na kultúre demokracie. Model je zhrnutý v schéme vyššie, zatiaľ čo úplný zoznam 20 kompetencií, spolu so súhrnným opisom každej z nich, je uvedený v rámciku nižšie.

Siedma kapitola uzatvára dokument tým, že vyslovuje vo vzťahu k súčasnému modelu dvojakú nádej: že bude užitočný pre tvorbu rozhodnutí a plánovanie v oblasti vzdelávania a že pomôže posilniť postavenie mladých ľudí ako autonómnych sociálnych aktérov a aktérov schopných voľby a sledovania vlastných životných cieľov v rámci, ktorý poskytujú demokratické inštitúcie a dodržiavanie ľudských práv.

Príloha A obsahuje zoznam zdrojov 101 kompetenčných schém, ktoré boli overené v rámci projektu. Príloha B obsahuje zoznam možných 55 kompetencií, ktoré boli identifikované v rámci 101 schém. Príloha C poskytuje niektoré návrhy pre ďalšie štúdium podľa odkazov uvedených v prílohe A.

Súhrnný zoznam kompetencií, ktoré umožňujú individuálnu účinnú a vhodnú účasť na kultúre demokracie

Hodnoty

Uznanie dôležitosť ľudskej dôstojnosti a ľudských práv

Táto hodnota vychádza zo všeobecnej viery, že každá ľudská bytosť má rovnakú hodnotu, rovnakú dôstojnosť, že má právo na rovnaký rešpekt a má nárok na rovnaký súbor ľudských práv a základných slobôd, čo by malo byť zodpovedajúcim spôsobom ošetrené.

Uznanie dôležitosť kultúrnej rozmanitosti

Táto hodnota vychádza zo všeobecného presvedčenia, že iná kultúrna väzba, kultúrna variabilita a rôznorodosť a pluralita pohľadov, názorov a praktík by sa mali pozitívne zohľadňovať, oceňovať a ochraňovať.

Uznanie dôležitosť demokracie, spravodlivosti, férovosti, rovnosti a právneho štátu

Tento súbor hodnôt je založený na všeobecnom presvedčení, že spoločnosť by mala fungovať a byť riadená prostredníctvom demokratických procesov, ktoré rešpektujú zásady spravodlivosti, férovosti, rovnosti a právneho štátu.

Postoje

Otvorenosť voči kultúrnej inakosti, odlišným presvedčeniam, názorom a praktikám

Otvorenosť je postoj k ľuďom, u ktorých vnímame, že ich kultúrne väzby sú odlišné od tých našich, alebo k presvedčeniu, svetonázoru a praktikám, ktoré sa líšia od našich vlastných. Ide o to, prejavovať voči nim citlivosť, zaujímať sa o ne, byť ochotní zaoberať sa inými ľuďmi a inými pohľadmi na svet.

Rešpekt

Rešpekt pozostáva z pozitívneho prijatia niekoho alebo niečoho a úcty k niekomu alebo niečomu na základe uznania, že majú vnútorný význam, cenu alebo hodnotu. Prejavovať rešpekt k ostatným ľuďom, ktorých vnímame s ich odlišnými kultúrnymi väzbami alebo odlišnými názormi, stanoviskami alebo praktikami je životne dôležité pre účinný dialóg medzi kultúrami a kultúrou demokracie.

Občianska uvedomelosť

Občianska uvedomelosť je postoj voči komunite alebo sociálnej skupine, ku ktorej človek patrí a ktoré sú širšie ako bezprostredné rodinné a priateľské kruhy. Ide o pocit spolupatričnosti k tejto komunite, povedomie o iných ľuďoch v komunite, povedomie, že naše konanie sa ich týka, solidaritu s ostatnými členmi komunity a pocit občianskej povinnosti voči spoločnosti.

Zodpovednosť

Zodpovednosť je postoj k vlastnému konaniu. Znamená, že zvažujeme, či je naše konanie morálne, vedené svedomím a zodpovednosťou za dôsledky našich činov.

Vedomie vlastnej účinnosti, sebauplatnenie, sebakontrola

Vedomie vlastnej účinnosti je postoj k sebe samému. Ide o pozitívnu vieru vo vlastnú schopnosť podujat' sa konať v prospech dosiahnutia konkrétnych cieľov a presvedčenie, že problémom možno porozumieť a voliť vhodné spôsoby na ich riešenie, úspešne prekonávajúc prekážky a meniac svet.³

Tolerovanie mnohorakosti

Tolerancia mnohorakosti je postoj k situáciám, ktoré sú neisté a vystavené niekoľkým protichodným interpretáciám. Zahŕňa pozitívne posúdenie takýchto druhov situácií a konštruktívne vyrovnávanie sa s nimi.

Zručnosti

Schopnosť samostatného učenia sa

Schopnosť samostatne sa učiť si vyžaduje, aby človek sledoval, organizoval a hodnotil svoje vlastné učenie v súlade s vlastnými potrebami, z vlastnej iniciatívy a vlastnej vôle, bez podnetov iných ľudí.

Schopnosť analytického a kritického myslenia

Schopnosť analyticky a kriticky myslieť je potrebná k systematickej a logickej analýze, hodnoteniu a posudzovaniu rôznych záležitostí (týka sa napr., textov, argumentov, interpretácií, sporných otázok, podujatí, skúseností, atď.)

Schopnosť počúvať a pozorovať

Schopnosť počúvať a pozorovať je potrebná na zaznamenanie a porozumenie vysloveného, spôsobu podania vysloveného a na zaznamenanie a porozumenie neverbálneho správania sa iných ľudí.

³ Pozn. DH: *self-efficacy* (angl.), *Selbstwirksamkeit* (nem.) možno bližšie charakterizovať ako presvedčenie ľudí, že sú schopní kontrolovať (regulovať) vlastné konanie a udalosti, ktoré ovplyvňujú ich životy.

Empatia

Empatia je množina schopností v záujme porozumenia a priazne voči mysleniu, túžbam a pocitom iných ľudí a v záujme chápania sveta z rôznych perspektív.

Pružnosť a prispôsobivosť

Pružnosť a prispôsobivosť je schopnosť potrebná pre nastavenie a reguláciu našich myšlienok, pocitov alebo správania tak, aby bolo možné účinne a vhodne reagovať na nové kontexty a situácie.

Jazykové, komunikačné a viacjazyčné schopnosti

Jazykové, komunikačné a viacjazyčné schopnosti sú potrebné pre účinnú a vhodnú komunikáciu s ľuďmi, ktorí hovoria tým istým alebo iným jazykom a pre sprostredkovanie porozumenia medzi ľuďmi, ktorí hovoria rôznymi jazykmi.

Schopnosť spolupracovať

Schopnosť spolupracovať je potrebná pre spoluúčasť na spoločných aktivitách, úlohách a pri podnikaní; v záujme dosiahnutia skupinových cieľov povzbudzuje k spolupráci ďalších ľudí.

Schopnosť riešiť konflikty

Schopnosť riešiť konflikty je potrebná pre uchopenie, zvládnutie a riešenie konfliktov mierovou cestou privedením sporných strán k optimálnym riešeniam, prijateľným pre všetkých.

Znalosti a kritické porozumenie

Poznanie a kritické chápanie seba samého

Zahŕňa znalosť a kritické pochopenie vlastného myslenia, túžob, pocitov a motivácií, vlastných kultúrnych orientácií a svetonáhľadu.

Poznanie a kritické chápanie jazyka a komunikácie

Zahŕňa znalosti a kritické pochopenie spoločensky vhodných verbálnych a neverbálnych komunikačných pravidiel, ktoré pôsobia v jazyku/jazykoch, ktorým/ktorými človek hovorí, účinkov, ktoré môžu mať rôzne komunikačné štýly na druhých ľudí, a toho, ako unikátne každý jazyk vyjadruje kultúrne zdieľané významy.

Poznanie a kritické chápanie sveta

Zahŕňa široký komplex vedomostí a kritického porozumenia rôznych oblastí vrátane politiky, práva, ľudských práv, kultúry, kultúr, náboženstiev, histórie, médií, ekonomík, životného prostredia a trvalo udržateľného rozvoja.

Súčasná európska spoločnosť čelí mnohým problémom, vrátane klesajúcej účasti voličov a voličiek vo voľbách, zvýšenej nedôvery k politikom a političkám, vysokej miery nenávnosti, netolerancie a predsudkov voči menšinovým, etnickým a náboženským skupinám a rastúcej podpory násilného extrémizmu. Tieto problémy ohrozujú legitimitu demokratických inštitúcií a mierovej koexistencie v rámci Európy.

Formálne vzdelanie je základným nástrojom, ktorý možno použiť na riešenie týchto

problémov. Vhodné vzdelávacie postupy prax môžu posilniť demokratickú angažovanosť, oslabiť neznášanlivosť a predsudky a znížiť podporu násilného extrémizmu. Na dosiahnutie týchto cieľov však vzdelávatelia a vzdelávateľky potrebujú mať jasnú predstavu o demokratických kompetenciách, vytýčených v kurikule.

Rada Európy vytvorila nový koncepčný model kompetencií, ktorý občania a občianky potrebujú k účasti na demokratickej kultúre a pre spoločný mierový život s inými ľuďmi v kultúrne rozmanitých spoločnostiach. Tento model je výsledkom intenzívnej dvojročnej práce a bol silne podporený medzinárodnými konzultáciami s poprednými vzdelávacími odborníkmi a odborníčkami. Poskytuje robustný koncepčný základ pre budúci vývoj kurikúl, pedagogiky a ustanovení v oblasti demokratického občianstva a ľudskoprávneho vzdelávania. Jeho aplikácia umožní, aby vzdelávacie systémy účinne slúžili na prípravu študujúcich ako angažovaných a tolerantných demokratických občanov a občianok.

Táto brožúra obsahuje zhrnutie kompetencií pre demokratickú kultúru pre rýchlu a jednoduchú orientáciu. Celý text je k dispozícii medzi publikáciami Rady Európy pod ISBN 978-92-871-8237-1.

www.coe.int

Rada Európy je vedúcou regionálnou ľudskoprávnou organizáciou. Má 47 členských štátov, 28 z nich sú členovia Európskej únie. Všetky členské štáty Rady Európy podpísali Európsky dohovor o ľudských právach, zmluvu, určenú na ochranu ľudských práv, demokracie a právneho štátu. Európsky súd pre ľudské práva dohliada na realizáciu dohovoru v členských štátoch.

Kompetencie pre demokratickú kultúru

Slovník kľúčových pojmov

CDC Slovník

DGII/EDU/CDCID(2016)4
30. marca 2016

Kompetencie pre demokratickú kultúru

Slovník

Zoznam pojmov v abecednom poradí

Postoj

Občan, občianka

Občianstvo

Občianska cnosť

Kompetencia
 Kritické chápanie
 Kultúra
 Demokracia
 Demokratická kultúra
 Deskriptor / kľúčové slovo
 Dispozícia
 EDC / Vzdelávanie pre demokratické občianstvo
 Empatia
 Etnocentrizmus
 Informálne vzdelávanie
 HRE / Ľudskoprávne vzdelávanie
 Neformálne vzdelávanie
 Medzikultúrna kompetencia
 Medzikultúrny dialóg
 Znalosť
 Multiperspektivita
 Neformálne vzdelávanie
 Plurilingvizmus
 Rešpekt
 Zodpovednosť
 Sebauplatnenie
 Zručnosť
 Tolerancia
 Tolerancia mnohoznačnosti
 Hodnota

Zoznam pojmov podľa kategórie

Pojmy súvisiace s obsahom		Technické pojmy
Demokracia	Kultúra	Kompetencia
Demokratická kultúra	Medzikultúrny dialóg	Deskriptor / kľúčové slovo
Občan / občianka	Medzikultúrna kompetencia	Hodnota
Občianstvo	Tolerancia mnohoznačnosti	Postoj
Vzdelávanie pre demokratické občianstvo	Empatia	Dispozícia
Ľudskoprávne vzdelávanie	Multiperspektívnosť	Zručnosť
Občianska cnosť	Etnocentrizmus	Znalosť
Sebauplatnenie	Plurilingvizmus	Kritické chápanie
Tolerancia		Výsledok učenia
Rešpekt		Formálne vzdelávanie
Zodpovednosť		Neformálne vzdelávanie
		Informálne vzdelávanie

Kompetencia

Schopnosť mobilizovať a implementovať príslušné hodnoty, postoje, zručnosti, znalosti a / alebo význam s cieľom vhodne a účinne reagovať na požiadavky, problémy a príležitosti, ktoré sú uvedené podľa daného typu kontextu. Znamená to výber, aktiváciu, koordináciu a organizáciu príslušného súboru hodnôt, postojov, vedomostí, porozumenia a zručností a ich uplatňovanie prostredníctvom správania, ktoré je vhodné pre tieto situácie. Okrem tohto globálneho a holistického použitia termínu 'kompetencia', sa používa v CDC modeli termín 'kompetencie' vo vzťahu k špecifickým jednotlivým zdrojom (to znamená, konkrétnym hodnotám, postojom, zručnostiam, vedomostiam a významu), ktoré sa mobilizujú a nasadzujú pri modelovaní daného správania.

KOMPETENCIE PRE DEMOKRATICKÚ KULTÚRU

Život rovných s rovnými v kultúrne rozmanitých demokratických spoločnostiach

Rada Európy

Príloha B

55 možných kompetencií identifikovaných naprieč 101 kompetenčnými schémami

Berte na vedomie, že tento zoznam obsahuje len kompetencie v 101 schémach, ktoré boli posúdené ako relevantné pre kultúru demokracie. Vylučuje iné kompetencie v schémach relevantných pre iné kontexty (napr. zamestnateľnosť).

1. Uznávanie iných ľudí / rešpekt k iným ľuďom
2. Uznávanie kultúrnej odlišnosti a rozmanitosti / rešpektovanie kultúrnej odlišnosti a rozmanitosti
3. Uznávanie ľudských práv / rešpekt k ľudským právam
4. Uznávanie demokracie / rešpekt k demokracii
5. Uznávanie / rešpektovanie spravodlivosti, rovnocennosti, férovosti, rovnosti a právneho štátu
6. Uznávanie / rešpektovanie iných kultúr / kultúrnej odlišnosti, vrátane postojevej otvorenosti voči iným kultúram
7. Tolerancia
8. Občianska uvedomelosť
9. Zodpovednosť
10. Sebauplatnenie a sebadôvera
11. Samostatnosť a iniciatíva
12. Tolerancia mnohoznačnosti
13. Schopnosť spolupracovať
14. Schopnosť riešiť konflikty
15. Empatia a slušnosť
16. Multiperspektívnosť

17. Vedomie seba samého a sebapoznanie
18. Komunikačné povedomie
19. Jazykové znalosti
20. Jazykové a komunikačné zručnosti
21. Schopnosť počúvať a pozorovať
22. Emočné povedomie
23. Emócie a motivácie k občianskej a politickej účasti
24. Zvládanie stresu, ovládanie emócií, sebaovládanie
25. Politický a občiansky záujem
26. Politické a občianske názory a presvedčenia
27. Znalosti a vedomosti o politike a práve
28. Znalosti a vedomosti o finančných záležitostiach a ekonomike
29. Znalosti a chápanie ľudských práv
30. Znalosť a pochopenie špecifických kultúr
31. Znalosti a vedomosti o kultúre všeobecne
32. Znalosti a chápanie náboženstiev
33. Znalosť a porozumenie svetu prírody a udržateľnosti životného prostredia
34. Znalosti a vedomosti o histórii
35. Znalosť a pochopenie súčasného sveta
36. Mediálne znalosti a zručnosti (tradičné aj nové médiá)
37. Schopnosť objavovať poznatky a učiť sa prostredníctvom interakcie
38. Schopnosť vysvetľovať a vidieť súvislosti
39. Schopnosť zovšeobecňovania a analýzy
40. Schopnosť rozlišovať dlhodobé a krátkodobé prínosy, výhody a ciele
41. Kritické myslenie
42. Kritické kultúrne povedomie
43. Etické / morálne uvažovanie, úsudok a integrita
44. Riešenie problémov
45. Rozhodovanie
46. Tvorivosť
47. Pružnosť a prispôsobivosť
48. Vytrvalosť
49. Poznávacia orientácia alebo poznávací štýl
50. Prístupy k učeniu
51. Praktické zručnosti
52. Medzikultúrne správanie sa
53. Politická účasť
54. Občianska účasť
55. Špecializované odborné kompetencie (napr. učiteľské, psychologicko-poradenské)